

## Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1946 kl. 12 m.

*Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckta motioner dels angående utredning om utjämning av de avstånds-betingade prisvariationerna i fråga om flytande motorbränslen, dels ock om utredning angående ett enhetligt pris på flytande motorbränsle.*

I en inom första kammaren väckt motion nr 28 har herr *Ragnar Bergh* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning om huruvida och i så fall på vad sätt en utjämning de olika landsdelarna emellan av de avstånds-betingade prisvariationerna i fråga om flytande motorbränslen bör åstadkommas.

Vidare har i en likaledes inom första kammaren väckt motion nr 184 herr *Sundelin* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående frågan om ett hela landet omfattande enhetligt pris på flytande motorbränsle.

Båda motionerna hava hänvisats till första kammarens andra tillfälliga utskott, som upptagit desamma till gemensam behandling.

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

I ärendet hava yttranden inhämtats från kommerskollegium, generaltullstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, statens bränslekommission, statens priskontrollnämnd, statens trafikkommission, norrlandkommittén, oljeutredningen 1945, Kungliga automobilklubben, Motormännens riksförbund, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk.

*Kommerskollegium* har i sin tur hört samtliga handelskammare i riket samt inledningsvis lämnat en redogörelse för innehållet i handelskamrarnas yttranden. Av sagda redogörelse framgår, att följande handelskammare tillstyrka utredning, nämligen Västergötlands och Norra Hallands handelskammare, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. — Handelskammaren i Karlstad finner ej skäl till erinran mot att en förutsättningslös utredning kommer till stånd. — Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län finner den ifrågasatta prisutjämningen i princip förkastlig. Handelskammaren vill dock ej motsätta sig en utredning, då det kan synas befogat att åt vissa missgynnade landsändar lämnas ett stöd till vidare utveckling, men sätter i fråga, om fördelarna verkligen uppväga de organisatoriska och administrativa nackdelarna. — Smålands och Blekinge handelskammare anser sannolikt att ojämnheter i prissättning relativt snart komma att elimineras genom konkurrensen, varför utredning för närvarande icke är påkallad. Skulle prisdifferentieringen icke upphöra inom rimlig tid bör dock

spörsmålet upptagas till behandling. — Yttranden i avstyrkande riktning ha avgivits av Stockholms, Östergötlands och Södermanlands samt Skånes handelskammare ävensom av handelskammaren i Göteborg.

För egen del framhåller kommerskollegium, bland annat, att enligt kollegii mening bör man endast med stor försiktighet vidtaga åtgärder därhän att den regulator, som en möjligast fri prisbildning utgör, sättes ur funktion. Effekten av den sänkning av motorbränslepriset med i allmänhet ett fåtal öre per liter, som i detta sammanhang kan påräknas, torde icke böra överskattas. Emellertid kan det enligt kollegium icke förnekas, att särskilt vad angår landets nordliga delar, där motorbränslepriset torde vara högst, samtidigt som avstånden äro stora och befolkningen och näringslivet i hög grad beroende av långväga landsvägskommunikationer, ett lågt motorbränslepris skulle i någon mån kunna bidra till rese- och transportkostnadernas nedbringande. Kommerskollegium vill under sådana omständigheter icke motsätta sig den ifrågasatta utredningen och förutsätter därvid såväl att effekten av de prissänkningar å motorbränslet, som kunna komma i fråga, blir fullt klarlagd, som att ett prisutjämningsförfarande icke genomföres, försåvitt icke väsentliga resultat kunna vinnas.

*Generaltullstyrelsen* framhåller, att från utlandet införd bensin skattebeläggas vid införtullningen, vilken vanligen sker i de större hamnstäderna. Enär det vid införtullningen ännu icke är bekant, inom vilken del av riket bensinen kommer att förbrukas, saknar vederbörande tullmyndighet möjlighet att i sammanhang med förtullningen verkställa någon gradering av skatten med hänsyn till olika konsumtionsområden. Skatten kan därför icke lämpligen användas som regulator för åvägbringande av den avsedda enhetligheten i prissättningen.

*Socialstyrelsen* framhåller, att de synpunkter styrelsen för egen del kan tänkas anlägga på föreliggande fråga synes huvudsakligen vara av social natur och innefatta ett bedömande av prisförhållandenas betydelse för resekostnaderna för mindre bemedlade befolkningsgrupper, särskilt sådana som äro bosatta i avlägsna och svårtillgängliga trakter. Socialstyrelsen måste givetvis betrakta varje åtgärd, som förbättrar avlägsnare och glest bebyggda traktens möjligheter till kommunikationer med mera centralt belägna delar av landet, i och för sig som ett ekonomiskt och kulturellt framsteg. Styrelsen utgår ifrån att en regional utjämning av priset på flytande motorbränsle, åtminstone i stort sett, skulle ha denna verkan.

*Statskontoret* uttalar, att då de spörsmål, som berörts i motionerna, synas vara av beskaffenhet att kunna upptagas till prövning vid fullgörandet av det uppdrag, vilket anförtrots åt oljeutredningen 1945, särskilda åtgärder i anledning av motionärernas hemställan icke torde vara påkallade.

*Statens bränslekommission* och *statens priskontrollnämnd* ha i två särskilda, i huvudsak likalydande yttranden anfört bland annat :

De under kriget gällande zontilläggen för bensin, fotogen och brännolja ha de senaste månaderna varit föremål för en ingående revision och ändrades från och

med den 23 januari 1946. — Zontillägg, vilka uteslutande äro betingade av transportkostnaderna, ha tillämpats i Sverige alltsedan flytande bränslen började förbrukas i större utsträckning. De av praktiska skäl föranledda avvikelserna från de verkliga transportkostnaderna förekomma i lika stor utsträckning nedåt som uppåt och jämna därför ut varandra. Samma system begagnas i de flesta övriga länder, där organiserad försäljning av oljor utbildats. — I Sverige är distributionsproblemet för flytande bränslen i viss utsträckning komplicerat på grund av den transportgeografiskt sett ojämna fördelningen av konsumtionen. Inom södra och mellersta delarna av landet är oljekonsumtionen per arealenhet stor och motiverar på grund härav ett antal s. k. oceanupplag, där oljorna kunna emottagas i hela fartygslaster direkt från de transoceaniska exportländerna. Härigenom förbilligas transportkostnaderna till konsumenterna inom dessa rayoner. Konsumtionen per arealenhet i Norrland däremot är väsentligt mycket lägre. Inom Norrbottens och Västerbottens län voro sålunda år 1939 inregistrerade 11 046 bilar, motsvarande 4,5 % av landets fordonsbestånd. Landarealen för de båda länen uppgår till närmare 38 procent av hela riket. — På grund av den i förhållande till landarealen mycket spridda konsumtionen i Norrland minskas förutsättningarna för anläggandet av ett större antal oceanupplag vid de norrlandska hamnstäderna. Konsumtionen inom varje oceanupplags naturliga upplandsland bleve nämligen med nuvarande konsumtionsvolym så begränsad att upplagskostnadernas storlek skulle utjämna den lägre sjöfrakt som erhöles genom direkt import från transoceaniska marknader. En sådan import sker likväl i viss utsträckning. — Förutom merkostnaderna för transporter av oljor till inlandsförbrukare inkluderar inlandsdistributionen även kostnaderna för regionala depoter jämte expeditionersättningar m. m. Dessa kostnader, som icke fått komma till uttryck i zontilläggen, inrymmas i bolagens ordinarie handelsmarginal. En viss utjämnning av distributionskostnaderna har följaktligen redan skett genom att ifrågasättande depotkostnader och expeditionersättningar m. m. fördelats på alla konsumenter — oavsett var de äro lokaliserade — medan däremot ersättning för själva fraktkostnaderna, som ovan nämnts, utgå i form av zontillägg. — Det förtjänar i detta sammanhang framhållas, att de flytande bränslena tillhöra den grupp av varor, för vilka vid priskalkylering transportkostnaderna spela en betydande roll; transportkostnaderna kunna uppgå till mellan 10 och 25 % av oljans försäljningsvärde. — Frågan angående enhetliga priser på flytande bränslen över hela landet har vid flera tillfällen varit föremål för diskussion bl. a. mellan oljebolagen. Att praktiskt lösa detta problem på ett rättvist och ekonomiskt godtagbart sätt har visat sig förenat med mycket stora svårigheter. Varje lösning måste ge utrymme för spekulationer i såväl över- som underpriser. Om icke speciella åtgärder vidtoges, skulle en eller flera importörer kunna tänkas utnyttja enhetspriset genom en koncentration av sin distributionsapparat till områdena runt om de stora importhamnarna, för att därigenom tillgodogöra sig den mervinst, som inom sådana områden komme att uppstå genom enhetspriset. Ett utvecklat clearingsystem, eventuellt kombinerat med före-

skrifter om försäljningsskyldighet även på avlägset belägna trakter, bleve sannolikt oundvikligt. — Man torde icke heller i detta sammanhang kunna bortse från det förhållandet att alla konsumentgrupper, som äro lokaliserade till områdena kring de normala importhamnarna, skulle försättas i ett sämre ekonomiskt läge än som nu är fallet och som vore transportgeografiskt betingat. Detta skulle innebära en icke oväsentlig rubbning i de förutsättningar, som betingat näringslivets lokala spridning. I detta sammanhang förtjänar framhållas att oljebolagen för närvarande utreda möjligheterna att minska antalet zoner och att eventuellt söka genomföra en revision av motsvarande zongränser och zontillägg.

Bränslekommissionen och priskontrollnämnden avstyrka bifall till motionerna.

*Statens trafikkommission* anser sig sakna anledning förorda i motionerna föreslagen utredning.

*Norrlandskommittén* uttalar, att kommittén — som ser såsom en viktig uppgift att medverka till en reducering av transportkostnaderna i Norrland — måste giva sin anslutning till motionernas syfte.

*Oljeutredningen 1945* redogör för olika tänkbara metoder för att få till stånd enhetliga priser på flytande motorbränslen i hela landet. Ett sätt är att varje oljebolag för sig tillämpar ett enhetspris för hela landet, tillräckligt för att samtliga transportkostnader skola bliva täckta. Denna metod för att genomföra utjämnningen strandar emellertid därpå, att ett bolag, som har relativt stor försäljning på avlägset belägna områden, då nödgas uttaga ett högre enhetspris än ett bolag, som koncentrerat sin försäljning till mera centralt belägna områden. En annan metod är att anordna en clearing av priserna antingen av bolagen själva eller genom något statligt organ. Ett sådant förfarande skulle bli relativt omständligt och medföra kontrollåtgärder och extra administrationskostnader. Grundpriserna på oljor skulle bli högre än de nuvarande och metoden skulle sålunda medföra prishöjning för ett mycket stort antal konsumenter. En tredje metod är att genom subvention i en eller annan form täcka fraktkostnaderna för oljor, som säljas inom mera avlägset belägna områden. Skulle statsmakterna anse, att ur sociala samt befolknings- och näringspolitiska synpunkter en utjämnning av priserna på flytande motorbränslen bör komma till stånd, anser utredningen, att en närmare undersökning bör verkställas angående förutsättningarna för ett fullständigt eller begränsat utjämningsförfarande, formerna härför samt utjämnningens inverkan på priserna på oljor. Det utredningsmaterial, som samlas för utredning av frågan om den framtida organisationen av handeln med oljor, kan tjäna att åtminstone delvis belysa dessa frågor.

*Kungliga automobilklubben, Motormännens riksförbund* och *Sveriges trafikbilägares riksorganisation* avstyrka motionerna. Sistnämnda organisation uttalar sig i stället för en revidering av nuvarande zonindelning och bensinpriser.

*Sveriges lantbruksförbund* framhåller, att det nu bestående systemet med olika priser inom olika delar av landet på bensin och andra flytande motorbränslen är ur jord- och skogsbrukets synpunkt icke tillfredsställande. Efter att ha uttalat

vissa tvivel, huruvida någon verklig vinst för konsumenterna är att förvänta, säger sig förbundet med hänsyn till frågans vikt och svårigheten att bedöma verkningarna av olika åtgärder vilja tillstyrka, att utredning verkställes rörande möjligheterna att med undvikande av de olägenheter, som skulle följa av att olje-handeln förststatligades, åstadkomma för hela landet enhetliga priser på flytande motorbränslen.

*Riksförbundet landsbygdens folk (RLF)* delar helt motionärernas uppfattning om önskvärdheten av en utredning, syftande till enhetliga priser å flytande motorbränsle, men anser, att utredningen även bör omfatta frågan om enhetligt pris å lysfotogen.

*Utskottet.*

För egen del får utskottet anföra följande.

Av den genom utskottets försorg i ärendet införskaffade utredningen framgår, att åtskilliga svårigheter torde möta, då det gäller att söka åstadkomma en sådan prisutjämning beträffande flytande motorbränslen de olika landsdelarna emellan, som åsyftas i förevarande motioner. Den i en av motionerna ifrågasatta utvägen att medelst variationer i bensinskatten uppnå önskat resultat synes knappast framkomlig. Enligt utskottets uppfattning skulle emellertid så stora fördelar vara att vinna icke blott ur sociala utan även ur befolknings- och näringspolitiska synpunkter genom att få till stånd en prisutjämning beträffande de nu ifrågavarande varorna, att utskottet finner frågan, huruvida och på vad sätt ett utjämningsförfarande lämpligen kan realiseras, böra göras till föremål för en ingående undersökning. Såsom framgår av oljeutredningens yttrande, kan det material, som samlats för utredning av frågan om den framtida organisationen av handeln med oljor, tjäna att åtminstone delvis belysa de spörsmål varom nu är fråga. Huruvida den undersökning beträffande utjämning av priserna å flytande motorbränslen, som utskottet för sin del förordar, bör anförtros åt oljeutredningen eller bedrivs i form av en särskild utredning, torde få överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning, huruvida och på vad sätt en regional utjämning av priserna på flytande motorbränslen lämpligen kan åstadkommas.

Stockholm den 21 mars 1946.

På utskottets vägnar:

IVAR EKSTRÖMER.

Närvarande: Herrar *Ekströmer, Heüman, Franzon, Nils Elowsson, Albert Andersson,\* Albertsson och Ramberg.*

\* Ej närvarande vid justeringen av utlåtandet.